

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.korpo.pol.pl/cbos> E-mail: cbos@pol.pl

BS/197/175/94

RODZINA: WARTOŚĆ UZNAWANA CZY REALIZOWANA?

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LISTOPAD '94

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Badaniem objęte były rodziny wychowujące co najmniej jedno dziecko w wieku do lat 19¹. Trzon ankietowanej grupy stanowiły pełne rodziny z dziećmi (90%). Pozostałe 10% to rodziny osób rozwiedzionych (6%), owdowiałych (3%) i samotnie wychowujących dzieci (1%).

Zdecydowana większość rodzin (81%) mieszka samodzielnie. Pozostałe dzielą mieszkanie z inną osobą lub rodziną.

W badanej zbiorowości najczęściej występowały gospodarstwa czteroosobowe (36%). Jedną czwartą stanowiły gospodarstwa trzyosobowe, 21% - pięcioosobowe. Co dziesiąte gospodarstwo składa się z sześciu osób, a siedmioosobowe i liczniejsze stanowią 7% ankietowanej zbiorowości. Gospodarstwa dwuosobowe (samotny rodzic z jednym dzieckiem) stanowią 3% wszystkich badanych rodzin.

Średni staż małżeński badanych rodzin wynosi 14 lat. W większości przypadków są to rodziny młode, wychowujące małe dzieci, wymagające zapewnienia im opieki w czasie pracy rodziców. Jednocześnie większość stanowią rodziny mające już za sobą pierwszy okres materialnego "dorabiania się".

¹ Badanie "Moja rodzina" - sfinansowane przez Program "Reformy Polityki Społecznej", działający pod auspicjami Instytutu Nauk o Człowieku w Wiedniu (grant The Pew Charitable Trusts) - zrealizowano 10-20 września '94 na adresowo-losowej próbie dorosłych mieszkańców Polski (N=1222).

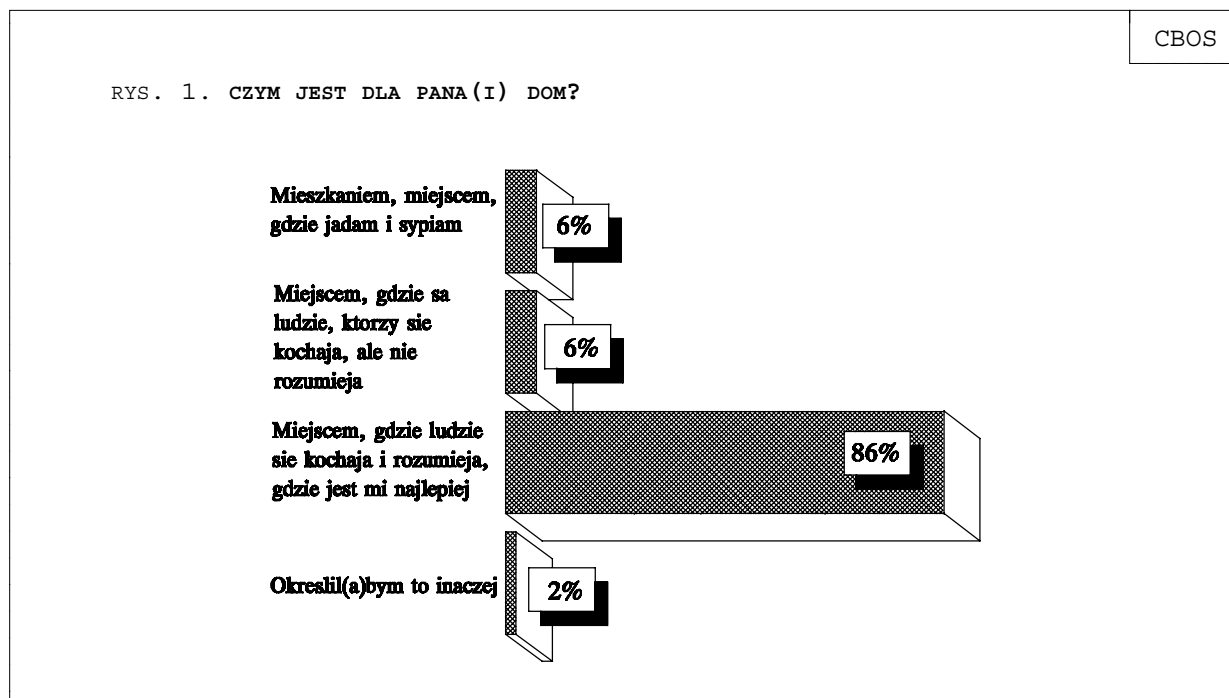
W kręgu domowego ogniska

Wszystkie sondaże socjologiczne wykazują, że rodzina zajmuje bardzo wysokie miejsce w hierarchii wartości naszego społeczeństwa oraz wśród celów i dążeń życiowych. Jest więc w polskiej tradycji wartością o szczególnym znaczeniu.

W rodzinie zaspokajane są podstawowe potrzeby emocjonalne człowieka: miłości i przynależności, zrozumienia, uznania i szacunku, a także potrzeba stabilizacji, bezpieczeństwa, równowagi psychicznej. Wszystkie te elementy składają się na obraz własnego domu, jego atmosfery, poczucia wspólnoty małżeńskiej. Zagadnienia więzi rodzinnej i wzajemnych relacji między małżonkami znalazły się m.in. w zakresie zainteresowań badawczych zmierzających do uzyskania w miarę syntetycznego wizerunku współczesnej rodziny polskiej wychowującej dzieci.

Ogólna ocena domu rodzinnego zazwyczaj bywa wypadkową między sukcesami i porażkami, zrozumieniem i nieporozumieniami w małżeństwie. Jest swego rodzaju bilansem krzywd i korzyści, oceną funkcjonalności rodziny, trwałości związku i więzi rodzinnych.

Charakterystykę polskiej rodziny anno Domini '94 rozpoczęliśmy od ogólnej cenzurki wystawionej własnej rodzinie.

Z uzyskanych odpowiedzi wynikałoby, że potrzeba miłości i zrozumienia jest w polskich rodzinach powszechnie zaspokajana. Jest to wynik o tyle znaczący, że ostatnio dużo się mówi o kryzysie polskiej rodziny, osłabieniu więzi rodzinnych i zagrożeniu trwałości małżeństwa. Dla porównania można przypomnieć, że w badaniach młodzieży zaspokojenie potrzeby miłości i zrozumienia w rodzinie deklarowało 49% młodych respondentów². Rozbieżność odpowiedzi rodziców i dzieci może wynikać z naturalnego dużego krytycyzmu nastolatków wobec dorosłych, ale też z mniejszego poczucia odpowiedzialności młodzieży za wizerunek domu rodzinnego. Atmosferę swego domu młodzi respondenci oceniają z większym dystansem i zapewne podchodzą do tej kwestii raczej emocjonalnie niż instrumentalnie.

Inaczej jest w przypadku dorosłych. To oni są głównymi architektami rodzinnej budowli i od nich zależy zarówno jej trwałość, wewnętrzne poczucie bezpieczeństwa członków rodziny, jak i panująca w niej atmosfera. Powszechna ocena własnego domu jako oazy miłości i zrozumienia może wynikać z dwu różnych postaw: albo dorosłym ludziom trudno jest przyznać się do porażki i mają tendencję do idealizowania własnego domu, albo też drobne nieporozumienia, trudności o charakterze przejściowym, a nawet poważniejsze konflikty nie wpływają na ocenę ogólną. Inaczej mówiąc - samo trwanie związku, mimo różnych trudności i problemów, jest oceniane jako dowód miłości i zrozumienia, nieodłącznych atrybutów udanego małżeństwa.

Respondenci niechętnie przyznają się również do braku satysfakcji z małżeństwa. Ponad 90% z nich jest zadowolonych ze swoich małżeństw (ale bardzo zadowolonych - już tylko 44%).

Przy tak wysokim wskaźniku satysfakcji z własnego małżeństwa i domu nie dziwią już oceny atmosfery domowej. Zdecydowaną większość stanowią rodziny oceniane jako pogodne, swobodne, ciepłe i zgodne.

Mimo powszechnie deklarowanej pozytywnej opinii o własnym związku małżeńskim warto przyrzeć się bliżej poszczególnym elementom składającym się na całościowy wizerunek polskich rodzin.

² Badanie "Młodzież '94", 8-18 kwietnia '94, reprezentatywna próba młodzieży ostatnich klas szkół ponad-podstawowych (N=1260).

Satysfakcja z małżeństwa i rodziny

Podstawowym elementem satysfakcji z życia rodzinnego są wzajemne stosunki między: małżonkami, rodzicami i dziećmi, rodziną nuklearną a innymi członkami rodziny - teściami, rodzicami. Powszechnie deklarowanemu zadowoleniu z małżeństwa towarzyszy pełne zadowolenie ze swych dzieci. Jeśli jednak porównamy stopień zadowolenia (odpowiedzi: "bardzo zadowolony" i "raczej zadowolony"), to jasno wynikają dwa wnioski: po pierwsze - respondenci zachowują większą rezerwę w formułowaniu opinii o zadowoleniu z małżeństwa niż z dzieci, po drugie - wśród osób zadowolonych z małżeństwa przeważają jednak "raczej zadowoleni", co osłabia sielankowy wizerunek badanych małżeństw.

Tabela 1

w procentach

Proszę powiedzieć, jak bardzo jest Pan(i) zadowolony(a) lub niezadowolony(a)	ze swojego małżeństwa			ze swoich dzieci		
	kobiety	mężczyźni	ogółem	kobiety	mężczyźni	ogółem
	- bardzo zadowolony	38	53	44	70	71
- raczej zadowolony	50	43	47	29	28	29
- niezadowolony	11	4	8	0	0	0
Trudno powiedzieć	2	1	1	0	0	0

Można dostrzec pewne zróżnicowanie opinii w zależności od płci respondenta. O ile pełną akceptację i zadowolenie z dzieci wyrażają rodzice niezależnie od płci, o tyle kobiety częściej niż ich mężowie są niezadowolone z partnera i z większą rezerwą oceniają stopień zadowolenia ze związku małżeńskiego.

Staż małżeński w zasadzie nie różnicuje zadowolenia z małżeństwa. Wyjątek stanowią rodziny najmłodsze, trwające nie dłużej niż trzy lata, w których jest największy odsetek osób bardzo zadowolonych z małżeństwa (61%).

Inne czynniki: wiek, wykształcenie, a przede wszystkim warunki materialne różnicują stopień zadowolenia ze swoich najbliższych. Ciekawe, że odsetek osób bardzo zadowolonych ze swych dzieci spada wraz z wiekiem respondentów. Duże zadowolenie ze swych dzieci wyraża ponad trzy czwarte rodziców w wieku poniżej 34 lat i ponad połowa powyżej 45 roku życia. Przyczyną tych różnic nie jest wiek rodziców, ale wiek dzieci. Można więc przypuszczać, że dorastające lub dorosłe dzieci częściej stwarzają powody do niezadowolenia w myśl zasady "małe dzieci, mały kłopot...".

Pełnej satysfakcji z własnej rodziny (deklaracja "bardzo zadowolony" z małżeństwa i z dzieci) sprzyja brak trosk materialnych: im lepsza ocena sytuacji materialnej rodziny, tym większy odsetek respondentów deklarujących bez żadnych zastrzeżeń zadowolenie ze współmałżonka i dzieci.

Tabela 2

w procentach

Proszę powiedzieć, jak bardzo jest Pan(i) zadowolony(a) lub niezadowolony(a)	ze swojego małżeństwa			ze swoich dzieci		
	Ocena warunków materialnych			Ocena warunków materialnych		
	złe	średnie	dobrze	złe	średnie	dobrze
	- bardzo zadowolony	34	44	57	61	72
- raczej zadowolony	48	50	38	38	28	20
- niezadowolony	15	5	4	1	0	0
Trudno powiedzieć	3	1	1	0	0	0

Rozkład odpowiedzi na pytanie o stopień zadowolenia z rodziny w zależności od oceny warunków materialnych nie podważa ogólnego wniosku o deklarowanej akceptacji swoich bliskich, zmienia tylko akcenty wypowiedzi w określeniu stopnia satysfakcji. Nasuwa się jednak przypuszczenie, że sytuacja materialna modyfikuje wzajemne relacje między członkami rodziny. Przy czym można mówić raczej o zagrożeniu dobrych stosunków w rodzinie wynikającym z biedy niż o "łączeniu się w biedzie", umacnianiu się więzi rodzinnych w trudnych warunkach.

Udział w praktykach religijnych nie różnicuje oceny własnej rodziny. Pozytywne opinie o własnym małżeństwie i dzieciach nie wynikają ze światopoglądu badanych. Ich źródłem jest przede wszystkim tradycyjnie wysoka pozycja rodziny w hierarchii wartości społeczeństwa polskiego oraz przekonanie, że rodzina jest tą wartością, której nie poddaje się pod publiczny osąd i ocenę. To jedna z możliwych interpretacji wyników badań. Można też przyjąć inny punkt widzenia i z satysfakcją stwierdzić, że kondycja polskiej rodziny jest znacznie lepsza niżby to wynikało z bijących na alarm oficjalnych statystyk i sygnalizowanych przez Kościół i instytucje świeckie zjawisk postępującego rozkładu współczesnej rodziny (liczby rozwodów, sieroctwa społecznego, wzrostu przestępstw wobec dzieci, narastania agresji i patologii życia rodzinnego).

Jednorodnie pozytywna ocena domu rodzinnego uniemożliwia wychwycenie środowiskowych różnicowań opinii. Podobny problem stanowi analiza odpowiedzi na pytanie o atmosferę panującą w rodzinie. Dominują deklaratywne zapewnienia o ciepłe domowego ogniska, wolnego od konfliktów i napięć.

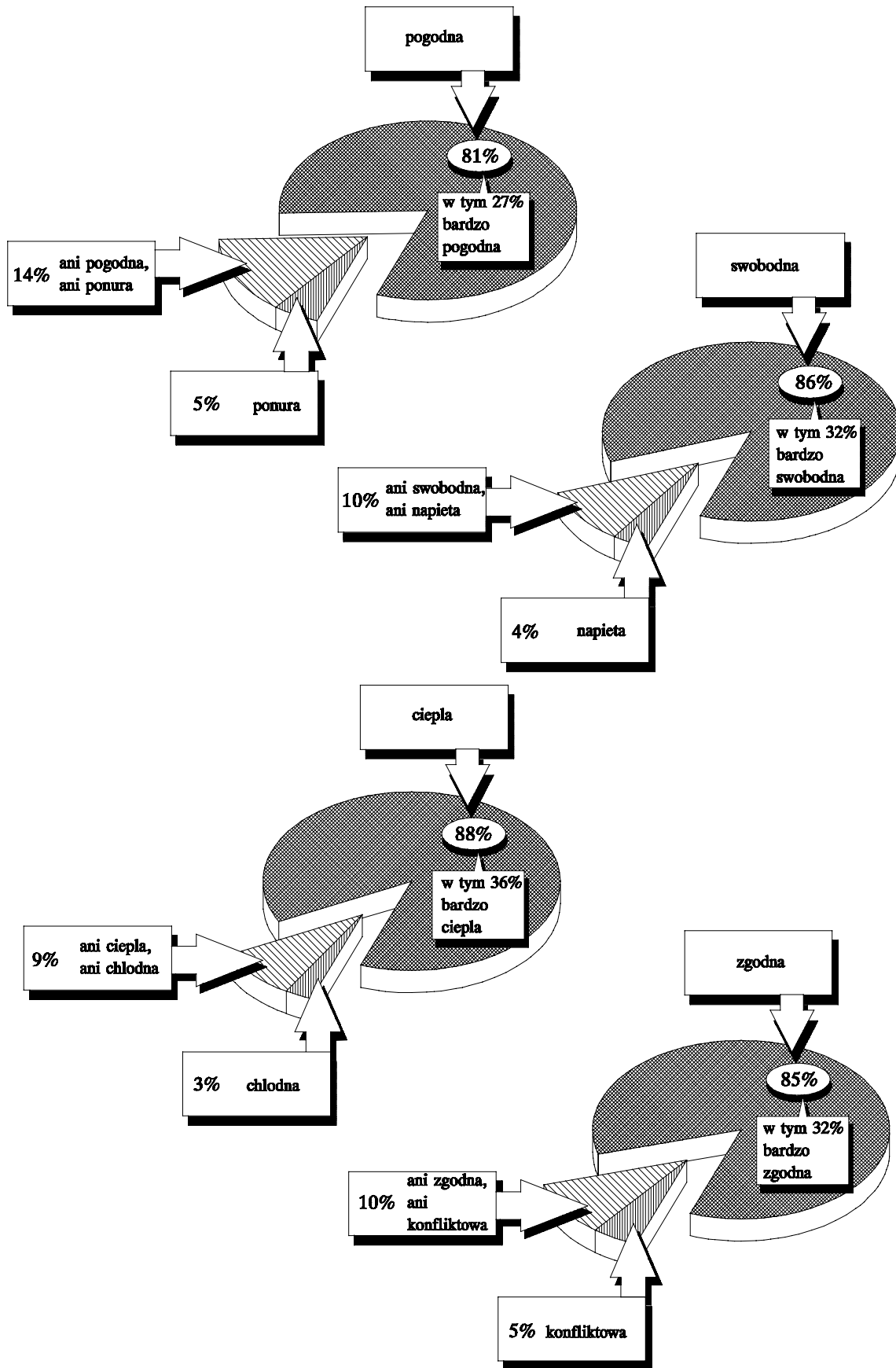
Atmosfera domu rodzinnego

Przyjazna atmosfera domu rodzinnego może być antidotum na stresy, które spotykają ludzi w życiu i pracy zawodowej. Dom może też być miejscem, w którym znajduje się oparcie i poczucie bezpieczeństwa, ale może też stanowić dodatkowe źródło konfliktów i napięć.

Badani mieli za zadanie określenie atmosfery panującej w ich rodzinach na siedmiostopniowej skali (atmosfera domowa była na niej stopniowana od pogodnej do ponurej, od swobodnej do napiętej, od ciepłej do chłodnej i od zgodnej do konfliktowej). Ze względu na bardzo nieliczne oceny negatywne i konieczność zachowania symetrii skali - w opisie atmosfery panującej w rodzinie skalę siedmiostopniową zredukowano do trzystopniowej. Warto jednak dodać, że we wszystkich charakterystykach skrajnie pozytywne oceny ("1" na siedmiostopniowej skali od "1" do "7") stanowią mniejszość. Oznacza to, że wizerunek ogniska domowego nie jest tak jednoznacznie sielankowy, chociaż niewątpliwie dom jest miejscem przyjaznym i ciepłym.

RYS. 2. CZY ATMOSFERA W PANA (I) DOMU JEST:

CBOS

Jeśli uwzględnić tylko deklaracje skrajnie pozytywne, to można powiedzieć, że w mniej więcej jednej trzeciej rodzin panuje prawdziwie rodzinna atmosfera, bezkonfliktowa, pełna serdeczności i pogody.

Co dziesiąty ankietowany przyznaje się do wahań temperatury klimatu domowego, a tylko nieliczni oceniają go negatywnie. Dla porównania można również przywołać ocenę atmosfery domu rodzinnego deklarowaną przez dorastającą młodzież³. Opinie młodych respondentów o atmosferze domu były bardziej krytyczne: w około jednej czwartej domów cechy pozytywne przemieszane były z negatywnymi; wśród ocen pozytywnych najmniej (nieco ponad połowa) dotyczyło zgody w rodzinie, a wśród negatywnych - na pierwszym miejscu znajdowały się konflikty rodzinne (25%). Dorośli przyjmują inną optykę sytuacji - w 85% deklarują bezkonfliktową atmosferę rodzinną, ale jednocześnie z odpowiedzi na inne pytanie wynika, że w co czwartej rodzinie zdarzają się sprzeczki, parę razy w miesiącu lub częściej kłótnie i awantury i tylko 13% rodzin w ogóle jest wolnych od nieporozumień i konfliktów.

Do ciekawych wniosków prowadzi porównywanie średnich międzygrupowych na skalach atmosfery domowej. Okazuje się, że istnieje związek między oceną atmosfery domowej w różnych jej wymiarach a płcią respondenta i jego sytuacją materialną. Te trzy cechy współwystępują ze sobą. Kobiety wykazują tendencję do niższej oceny różnych aspektów życia rodzinnego (zadowolenia z męża, z dzieci, z atmosfery domowej). Inaczej mówiąc, mężczyźni są pogodniejsi i bardziej zadowoleni. Satysfakcja z atmosfery domowej wykazuje związek z kondycją finansową badanych: im wyższa ocena własnych warunków materialnych, tym bardziej pozytywna ocena klimatu rodzinnego, zarówno wśród mężczyzn, jak i wśród kobiet.

³ Tamże.

Tabela 3

Atmosfera domu:	Ocena warunków materialnych (w %)			V Cramera
	złe	średnie	dobrze	
Pogodna	69	85	89	(V=.14)
Ani pogodna, ani ponura	21	12	8	
Ponura	9	3	2	
Swobodna	77	88	91	(V=.12)
Ani swobodna, ani napięta	14	9	7	
Napięta	9	3	2	
Ciepła	82	88	92	(V=.07)
Ani ciepła, ani chłodna	12	9	6	
Chłodna	5	3	2	
Zgodna	79	87	91	(V=.10)
Ani zgodna, ani konfliktowa	13	9	7	
Konfliktowa	9	3	2	

Ciepło ogniska domowego - w przeciwieństwie do pozostałych charakterystyk klimatu w rodzinie - nie wiąże się z sytuacją finansową badanych.

Miłość małżeńska przez całe życie?

Atmosfera domowa i zadowolenie z małżeństwa niewątpliwie związane są z temperaturą uczuć między małżonkami. Można przypuszczać, że własne doświadczenia i obserwacja innych małżeństw kształtują opinie o trwałości uczuć w miarę upływu stażu małżeńskiego.

Tabela 4

w procentach

Która z przedstawionych sytuacji, Pana(i) zdaniem, zdarza się najczęściej?	Wskazania respondentów		
	kobiety	mężczyźni	ogółem
Jeśli ludzie pobierają się z miłości, to w miarę upływu lat ich miłość dojrzewa i umacnia się	57	65	60
Nawet jeśli ludzie pobierają się z miłości, to w miarę upływu lat ich miłość gaśnie	28	20	25
Trudno powiedzieć	15	15	15

Większość respondentów deklaruje wiarę w miłość bez względu na upływ czasu, co czwarty - wątpi w trwałość uczuć. Mężczyźni częściej deklarują idealistyczny wizerunek rozwoju uczuć w małżeństwie niż ich partnerki. Jest zrozumiałe, że wiek różnicuje poglądy na ten temat: wraz z wiekiem maleją odsetki zwolenników przekonania, że upływ czasu powoduje umacnianie się i dojrzewanie miłości (pogląd taki deklaruje 71% respondentów w wieku do lat 24 i 50% badanych powyżej 55 roku życia). Przekonaniu o pozytywnej ewolucji uczucia w małżeństwie sprzyja stosunek do praktyk religijnych: im częstszy udział w tych praktykach, tym częściej pojawia się pogląd o dojrzewaniu związku uczuciowego z upływem lat.

Opinie o ewolucji miłości między małżonkami są raczej powielaniem utartych poglądów bądź obserwacji poczynionych w otoczeniu, a nie wynikiem własnych doświadczeń życiowych. Do takiej konkluzji prowadzi brak związku między opiniami o miłości a długością stażu małżeńskiego.

Więzi rodzinne

Więzi rodzinne można oceniać analizując takie wskaźniki, jak: stosunki panujące w rodzinie, relacje między różnymi pokoleniami, zaufanie w powierzaniu własnych trosk i kłopotów drugiej osobie, realizowanie wspólnej rodzinnej strategii czy wynikające z obserwacji bądź własnych doświadczeń poglądy na miłość małżeńską.

Z analizy atmosfery domowej wynika, że większość respondentów deklaruje zadowolenie ze swego małżeństwa i dzieci, a dom traktuje jak oazę rodzinnej zgody i miłości. Na tę ogólną ocenę w praktyce składają się między innymi stosunki z innymi członkami rodziny: współmałżonkiem, rodzicami, teściami⁴.

⁴ Wzajemne relacje między rodzicami a dziećmi będą przedmiotem osobnej analizy poświęconej wychowaniu i opiece nad dziećmi.

Tabela 5

w procentach

Jak układają się Pana(i) stosunki z:*	Wskazania respondentów				
	bardzo dobrze	dość dobrze	różnie bywa	raczej nie najlepiej	bardzo źle
- współmałżonkiem: ogółem	50	36	12	1	2
mężczyźni	55	36	8	0	0
kobiety	45	35	16	1	2
- rodzicami: ogółem	46	42	11	1	0
mężczyźni	44	44	10	1	0
kobiety	48	40	11	1	0
- teściami: ogółem	31	43	18	4	3
mężczyźni	36	44	14	3	2
kobiety	27	43	21	5	4
* Za każdym razem podstawą procentowania jest liczba respondentów, mających współmałżonków, rodziców, teściów.					

Według deklaracji badanych, najlepiej układają się ich stosunki ze współmałżonkiem. Podobnie jak przy ocenie zadowolenia z małżeństwa, kobiety krytyczniej niż mężczyźni oceniają swych partnerów. Najwyraźniej mężczyźni w swojej ocenie sytuacji przywiązują mniejszą wagę do zakłóceń występujących we wzajemnych relacjach między małżonkami lub może kobiety silniej je przeżywają i dłużej zachowują w pamięci. Skądinąd wiadomo, że to one są mediatorami w rodzinnych dyskusjach, konfliktach i na nich głównie spoczywa ciężar prowadzenia gospodarstwa domowego.

Wzajemne relacje między małżonkami zależą od tych samych czynników, które decydują o atmosferze domu i zadowoleniu z rodziny: wykształcenia respondentów i ich sytuacji materialnej. Im wyższe wykształcenie i lepsza ocena własnej kondycji finansowej, tym bardziej zadowolające stosunki z partnerem. Najwidoczniej poczucie bezpieczeństwa materialnego łagodzi obyczaje i rozładowuje napięcia między ludźmi. Niewykluczone też, że im wyższe wykształcenie, tym silniejsza potrzeba ukazania swojej rodziny w jak najlepszym świetle. Ciekawe, że dotyczy to nie tylko relacji między małżonkami, ale także między respondentami a ich rodzicami i teściami.

Mimo zdecydowanej przewagi deklaratywnej poprawności stosunków rodzinnych, nie można przeoczyć faktu, że w 3% rodzin stosunki między małżonkami są nie najlepsze lub złe, a w 12% rodzin "różnie bywa", co przy zaobserwowanym idealizowaniu własnej rodziny jest raczej przyznaniem się do braku sukcesu w tej dziedzinie. W co dziesiątej rodzinie różnie układają się stosunki respondenta z rodzicami, a w co czwartej - pod znakiem zapytania stoją stosunki z teściami (łącznie kategorie odpowiedzi: "różnie bywa", "nie najlepiej" i "złe").

W ocenie relacji z własnym partnerem dominują deklaracje "bardzo dobrych" układów rodzinnych nad "dość dobrymi". Wyjątek stanowią rolnicy, którzy zarówno stosunki ze współmałżonkiem, jak i rodzicami własnymi i partnera najczęściej uznają za dość dobre.

Istnienie silnych więzi emocjonalnych z najbliższą rodziną potwierdzają dane dotyczące posiadania powiernika, z którym można się podzielić własnymi kłopotami i troskami. Istnienie osoby, z którą można porozmawiać o wszystkich swoich sprawach, deklaruje 85% respondentów. Dla ponad dwóch trzecich z nich osobą tą jest współmałżonek (67%). Dalsze miejsca zajmują: zaprzyjaźnione osoby spoza rodziny, koleżanki, koledzy, sąsiedzi, przyjaciele (17%), rodzice (16%), rodzeństwo (9%) i inne osoby z rodziny: dzieci, teściowie, krewni (łącznie 8%). Teściów rzadko wybiera się na powierników (2%).

Ciekawe, że mężczyźni częściej zwierają się żonom (87%) niż żony mężom (53%). Może to świadczyć o tym, iż kobiety w większym stopniu potrzebują kontaktu z innymi niż mąż osobami albo że ich troski są w większym stopniu niż u mężczyzn związane z małżeństwem i mąż w takich przypadkach nie nadaje się do zwierzeń. Możliwe też, że respondentki przyjmują założenie, iż "problemy kobiece" może zrozumieć tylko inna kobieta. Co czwarta z nich powierza swe troski przyjaciółce, niewiele mniej znajduje oparcie w rodzicach. Co dziesiąta kobieta szuka powierników wśród dzieci (12%) lub krewnych (10%). Mężczyźni trzykrotnie rzadziej niż kobiety zwierają się kolegom oraz rodzicom i dwukrotnie rzadziej rozmawiają o swych problemach z dziećmi i krewnymi.

Co siódma osoba (14%) nie zwierza się nikomu. Potrzeba zwierzenia się maleje z wiekiem. Respondenci słabiej wykształceni i nisko oceniający własne warunki materialne częściej niż pozostali deklarują osamotnienie w kłopotach i brak powiernika.

Rozmowy intymne

Wzajemne zrozumienie i zaufanie między małżonkami wyraża się między innymi w uzgodnieniu wspólnego stanowiska w sprawach dla rodziny strategicznych. Do takich spraw niewątpliwie można zaliczyć między innymi planowanie rodziny i związane z tym przekonania i zachowania. Wzajemne porozumienie w tej kwestii teoretycznie może eliminować wiele sytuacji konfliktowych i stanowić podstawę do harmonii życia rodzinnego.

Tabela 6

w procentach

Czy zdarza się Panu(i) rozmawiać z mężem/żoną o sprawach dotyczących:	Wskazania respondentów				
	tak, bardzo często	tak, dość często	tak, dość rzadko	tak, bardzo rzadko	nie, nigdy
- seksu	9	37	25	18	11
- zapobiegania ciąży	8	28	19	18	28

Oczywiście, postawy wobec rozmów o seksie i regulacji urodzin są bardzo zróżnicowane. Generalnie można stwierdzić, że oba problemy nie stanowią już tabu w rozmowach małżonków, mimo istniejących zróżnicowań środowiskowych. Co dziesiąte małżeństwo⁵ wcale nie prowadzi rozmów na temat współżycia seksualnego, ale dotyczy to tylko nielicznych młodych ludzi. Nieobecność spraw dotyczących seksu w rozmowach małżeńskich deklarują przede wszystkim ludzie starsi (blisko połowa respondentów w wieku 55 lat i starszych, ale już tylko 19% badanych w wieku 45 - 54 lata) i osoby na niskim poziomie wykształcenia (co czwarta). Wiek, co naturalne, i wykształcenie są podstawowymi zmiennymi różnicującymi postawy wobec seksu i zapobiegania ciąży.

⁵ Pytanie zadawano tylko respondentom mającym stałego partnera.

Tabela 7

w procentach

Czy zdarza się Panu(i) rozmawiać z mężem/żoną o sprawach dotyczących:	Wskazania respondentów				
	tak, bardzo często	tak, dość często	tak, dość rzadko	tak, bardzo rzadko	nie, nigdy
- seksu:					
Ogółem	9	37	25	18	11
Wiek					
do 24 lat	11	66	13	6	3
25-34	15	48	21	13	4
35-44	8	37	29	16	11
45-54	5	16	29	31	19
55 lat i powyżej	0	12	12	30	47
- zapobiegania ciąży:					
Ogółem	8	28	19	18	28
Wiek					
do 24 lat	13	46	11	11	18
25-34	13	35	17	15	19
35-44	7	27	22	16	37
45-54	1	16	18	27	37
55 lat i powyżej	2	5	5	22	66

Im młodszy respondenci, tym większe prawdopodobieństwo pojawiania się w rozmowach spraw związanych z seksem i planowaniem rodziny i tym większa częstość rozmów na ten temat. Również im wyższe wykształcenie badanych osób, tym częstsze deklaratywne omawianie planowania rodziny.

Tabela 8

w procentach

Czy zdarza się Panu(i) rozmawiać z mężem/żoną o sprawach dotyczących:	Wskazania respondentów				
	tak, bardzo często	tak, dość często	tak, dość rzadko	tak, bardzo rzadko	nie, nigdy
- seksu:					
Ogółem	9	37	25	18	11
Wykształcenie:					
podstawowe	6	26	23	21	24
zasadnicze zawodowe	9	35	27	18	11
średnie	10	45	23	17	4
wyższe	13	49	26	10	2
- zapobiegania ciąży:					
Ogółem	8	28	19	18	28
Wykształcenie:					
podstawowe	7	18	15	16	45
zasadnicze zawodowe	6	27	20	18	29
średnie	11	32	20	17	19
wyższe	8	41	18	20	13

Trzeba podkreślić, że dane te dotyczą planowania rodziny, a nie antykoncepcji, która jest jedną z metod regulacji urodzin. Planowanie rodziny jest zagadnieniem szerszym, nie można zatem rozmów o zapobieganiu niepożądaney ciąży utożsamiać z rozmowami o antykoncepcji. Można je natomiast uznać za wskaźnik dążenia małżonków do porozumienia w ważnych dla nich obojga kwestiach. I jeszcze jedna uwaga - pytamy o **poruszenie** problemu regulacji urodzin, a nie o poglądy na ten temat. Rozmowy mogą dotyczyć diametralnie różnych spraw: aprobaty bądź dezaprobaty antykoncepcji, pożądanej liczby dzieci (wielkości rodziny), wyboru sposobu zapobiegania ciąży czy po prostu komentowania spraw narosłych wokół problemów związanych z aborcją, etc.

Stosowanie jakichkolwiek sposobów zapobiegania ciąży (bez wyszczególnienia, o jakie sposoby chodzi) jest osobnym zagadnieniem. Według deklaracji, stosuje je jedna trzecia respondentów pozostających w związkach małżeńskich (partnerskich).

Tabela 9

w procentach

Czy obecnie stosujecie Państwo jakieś sposoby zapobiegania ciąży?*	Według wieku					
	do 24	25-34	35-44	45-54	55 i pow.	ogółem
Tak	42	45	31	21	3	33
Nie	56	51	66	75	91	63
Nie wiem, jest to sprawa partnera	2	3	2	2	0	4
	Według wykształcenia					
	podstawowe	zasadnicze zawodowe	średnie	wyższe		
Tak	15	28	45	56		
Nie	80	69	51	41		
Nie wiem, jest to sprawa partnera	5	3	3	3		
	Według miejsca zamieszkania					
	Wieś	Miasto (w tys. mieszk.)				
		do 20	21-100	101-500	501 i więcej	
Tak	23	24	39	40	56	
Nie	72	70	59	57	42	
Nie wiem, jest to sprawa partnera	5	6	2	3	2	
* Podstawę procentowania stanowią osoby, które odpowiedziały na pytanie dotyczące pozostawania w związku małżeńskim lub partnerskim (N=1063).						

Popularność stosowania jakichkolwiek sposobów zapobiegania ciąży wyraźnie określają zmienne socjodemograficzne. Kontrolę urodzin stosuje ponad połowa mieszkańców wielkich miast i osób z wyższym wykształceniem.

Badaliśmy również, czy istnieje związek między stosowaniem kontroli urodzin a udziałem w praktykach religijnych.

Tabela 10

w procentach

Czy stosujecie Państwo jakieś sposoby zapobiegania ciąży?	Udział w praktykach religijnych				
	kilka razy w tygodniu	raz w tygodniu	kilka razy w roku	w ogóle nie uczestniczę	Ogółem
Tak	21	29	42	40	33
Nie	79	67	55	56	63
Nie wiem, jest to sprawa partnera	0	4	4	3	4

Jeśli rozpatrujemy związek między uczestnictwem w praktykach religijnych a zapobieganiem ciąży, to zróżnicowanie przebiega na poziomie systematycznego i sporadycznego uczestnictwa w praktykach religijnych (częściej niż raz w tygodniu praktykują 24 osoby). W zasadzie nie ma różnic między sporadycznymi uczestnikami praktyk religijnych a osobami niepraktykującymi. Uwzględnienie wieku badanych jako zmiennej kontrolnej potwierdza ten związek w odniesieniu do osób powyżej 25 lat i wskazuje na brak związku między stosowaniem sposobów zapobiegania ciąży a udziałem w praktykach religijnych wśród najmłodszych respondentów (do lat 25).

Z deklaracji badanych wynika, że w większości przypadków rodzina jest źródłem zadowolenia z małżeństwa i dzieci, zaspokaja też potrzebę miłości i zrozumienia. Jednocześnie nasuwa się refleksja, że uzyskane dane tworzą zbyt wyidealizowany obraz polskiej rodziny. Do takiego wniosku prowadzą odpowiedzi dotyczące konfliktów w rodzinie⁶. Przyczyn tego stanu rzeczy można upatrywać w bardzo wysokiej pozycji rodziny w hierarchii wartości społeczeństwa polskiego i silnie zakorzenionym przekonaniu, że spraw rodzinnych nie należy poddawać pod publiczny osąd i ocenę. Można to jednocześnie odczytać jako optymistyczną konkluzję, że wbrew istniejącym obawom - i mimo trudności i zagrożeń - polska rodzina jest w dobrej kondycji, łączy ją silne więzi emocjonalne, a w chwilach trudnych stanowi oparcie dla jej członków.

⁶ W przygotowaniu komunikat CBOS "Konflikty i nieporozumienia w rodzinie".

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. bielsko-podlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Czy jest taka osoba, z którą może Pan(i) porozmawiać o wszystkich swoich problemach, kłopotach? (%)

	Nie	Tak	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	14	85	1	1222
Płeć				
Mężczyźni	12	87	1	502
Kobiety	15	83	2	719
Wiek				
do 24 lat	11	89	0	66
25-34	11	87	1	350
35-44	15	83	2	544
45-54	16	84	0	206
55 lat i więcej	21	79	0	52
Miejsce zamieszkania				
Wieś	13	85	1	448
Miasto do 20 tys.	12	87	1	143
od 21 do 100 tys.	15	84	1	238
101-500 tys.	16	83	1	267
501 tys.i więcej mieszk.	13	86	2	125
Region				
Północny	14	84	2	149
Zachodni	15	83	2	128
Środkowozachodni	10	90	0	182
Środkowy	14	85	1	211
Wschodni	14	85	1	152
Południowo-wschodni	11	88	1	191
Południowo-zachodni	19	78	3	209
Wykształcenie				
Podstawowe	15	83	2	295
Zasadnicze zawodowe	17	82	1	406
Średnie	11	88	1	417
Wyższe	9	90	1	104
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	9	91	1	116
Prac.umysł.niż.szczebła	14	84	2	175
Pracownicy fiz.- umysł.	17	80	3	110
Robotnicy wykwalifikowani	11	86	2	210
Robotnicy niewykwalifik.	19	79	2	113
Rolnicy	15	85	0	122
Prywatni przedsiębiorcy	12	88	0	86
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	21	79	0	111
Bezrobotni	9	89	1	75
Gospodynie domowe i inni	12	86	2	100
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 750 tys.zł	15	84	1	172
750 tys. - 1249 tys.	15	85	1	331
1250 tys. - 1749 tys.	14	85	1	280
1750 tys. - 2249 tys.	12	86	2	211
2250 tys. i powyżej	13	85	2	209
Ocena własnych war. mater.				
Dobre	7	93	0	295
Średnie	14	85	2	569
Złe	20	78	1	354
Zainteresowanie polityką				
Duże	9	91	1	128
Średnie	11	88	1	581
Małe lub żadne	18	80	2	512
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	12	88	0	34
Raz w tygodniu	14	85	1	732
Kilka razy w roku	14	85	1	356
W ogóle nie uczestniczy	16	82	2	98
Poglądy polityczne				
Lewica	13	86	0	244
Centrum	11	87	1	404
Prawica	12	88	0	187
Trudno powiedzieć	18	79	3	387

Tabela 2. Proszę powiedzieć, jak bardzo jest Pan(i) zadowolony(a) lub niezadowolony(a) ze swojego małżeństwa? 1 - Bardzo zadowolony(a); 2 - Raczej zadowolony(a); 3 - Niezadowolony(a)

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	44	47	8	1	1138
Płeć					
Mężczyźni	53	43	4	1	497
Kobiety	38	50	11	2	640
Wiek					
do 24 lat	47	47	6	0	64
25-34	48	45	5	2	332
35-44	43	47	9	1	506
45-54	40	50	9	1	187
55 lat i więcej	49	40	7	4	45
Miejsce zamieszkania					
Wieś	42	49	7	2	422
Miasto do 20 tys.	44	47	8	1	135
od 21 do 100 tys.	47	45	7	1	222
101-500 tys.	44	45	9	2	245
501 tys. i więcej mieszk.	49	43	8	0	113
Region					
Północny	47	45	5	2	131
Zachodni	45	44	7	4	111
Środkowozachodni	48	44	7	1	174
Środkowy	53	38	8	1	195
Wschodni	34	56	10	1	143
Południowo-wschodni	33	56	9	2	182
Południowo-zachodni	49	44	6	1	202
Wykształcenie					
Podstawowe	40	46	11	3	276
Zasadnicze zawodowe	46	47	6	1	385
Średnie	46	46	7	1	377
Wyższe	46	48	5	1	100
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	44	50	4	2	106
Prac.umysł.niż.szczebla	45	44	10	2	156
Pracownicy fiz.- umysł.	36	54	10	0	100
Robotnicy wykwalifikowani	48	46	5	1	198
Robotnicy niewykwalifik.	43	45	10	2	107
Rolnicy	38	55	7	1	119
Prywatni przedsiębiorcy	60	34	6	0	83
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	40	47	9	4	100
Bezrobotni	49	35	13	3	68
Gospodynie domowe i inni	42	51	6	1	97
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 750 tys.zł	36	48	13	3	162
750 tys. - 1249 tys.	42	48	9	1	307
1250 tys. - 1749 tys.	40	52	7	1	257
1750 tys. - 2249 tys.	51	44	4	2	195
2250 tys. i powyżej	53	40	5	2	199
Ocena własnych war. mater.					
Złe	34	48	15	3	317
Średnie	44	50	5	1	533
Dobre	57	38	4	1	284
Zainteresowanie polityką					
Duże	56	40	4	0	123
Średnie	45	48	6	1	553
Małe lub żadne	41	47	11	2	461
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	45	38	14	3	29
Raz w tygodniu	45	48	6	1	689
Kilka razy w roku	43	45	10	2	329
W ogóle nie uczestniczy	45	45	9	1	89
Poglądy polityczne					
Lewica	41	48	8	3	224
Centrum	47	47	5	1	385
Prawica	48	48	3	1	180
Trudno powiedzieć	42	44	12	2	349

Tabela 3. Proszę powiedzieć, jak bardzo jest Pan(i) zadowolony(a) ze swoich dzieci.
1 - Bardzo zadowolony(a); 2 - Raczej zadowolony(a); 3 - Niezadowolony(a)
(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	71	29	0	0	1222
Płeć					
Mężczyźni	71	28	0	0	502
Kobiety	70	29	0	0	719
Wiek					
do 24 lat	85	14	0	2	66
25-34	78	21	0	0	350
35-44	70	30	0	0	544
45-54	57	42	0	0	206
55 lat i więcej	56	40	4	0	52
Miejsce zamieszkania					
Wieś	68	31	0	0	448
Miasto do 20 tys.	72	27	1	0	143
od 21 do 100 tys.	72	27	0	0	238
101-500 tys.	69	30	0	0	267
501 tys. i więcej mieszk.	78	22	0	0	125
Region					
Północny	69	30	0	1	149
Zachodni	67	32	1	0	128
Środkowozachodni	73	27	0	0	182
Środkowy	79	21	0	0	211
Wschodni	66	34	0	0	152
Południowo-wschodni	67	31	2	0	191
Południowo-zachodni	70	29	0	1	209
Wykształcenie					
Podstawowe	67	32	1	0	295
Zasadnicze zawodowe	70	30	0	0	406
Średnie	73	26	0	0	417
Wyższe	73	27	0	0	104
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	72	28	0	0	116
Prac.umysł.niż.szczebla	70	29	0	1	175
Pracownicy fiz.- umysł.	76	23	1	0	110
Robotnicy wykwalifikowani	74	26	0	0	210
Robotnicy niewykwalifik.	68	32	0	0	113
Rolnicy	63	36	1	0	122
Prywatni przedsiębiorcy	83	17	0	0	86
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	62	35	2	1	111
Bezrobotni	72	28	0	0	75
Gospodynie domowe i inni	65	34	0	1	100
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 750 tys.zł	64	35	1	0	172
750 tys. - 1249 tys.	71	28	0	0	331
1250 tys. - 1749 tys.	67	33	0	0	280
1750 tys. - 2249 tys.	78	22	0	0	211
2250 tys. i powyżej	73	26	0	0	209
Ocena własnych war. mater.					
Złe	61	38	1	0	354
Średnie	72	28	0	0	569
Dobre	80	20	0	0	295
Zainteresowanie polityką					
Duże	76	24	0	0	128
Średnie	71	29	0	0	581
Małe lub żadne	69	30	1	0	512
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	68	32	0	0	34
Raz w tygodniu	72	28	0	0	732
Kilka razy w roku	70	29	0	1	356
W ogóle nie uczestniczy	62	38	0	0	98
Poglądy polityczne					
Lewica	72	27	1	0	244
Centrum	74	26	0	0	404
Prawica	72	28	0	0	187
Trudno powiedzieć	65	34	1	1	387

Tabela 4. Czy zdarza się Panu(i) rozmawiać z mężem/żoną o sprawach dotyczących seksu?
1 - Tak, bardzo często; 2 - Tak, dość często; 3 - Tak, dość rzadko; 4 - Tak, bardzo rzadko; 5 - Nie, nigdy

	(%)					Liczba osób
	1	2	3	4	5	
Ogółem	9	37	25	18	11	1088
Płeć						
Mężczyźni	8	36	27	18	11	489
Kobiety	10	38	23	18	11	598
Wiek						
do 24 lat	11	66	13	6	3	62
25-34	15	48	21	13	4	320
35-44	8	37	29	16	11	487
45-54	5	16	29	31	19	172
55 lat i więcej	0	12	12	30	47	43
Miejsce zamieszkania						
Wieś	6	30	27	22	15	407
Miasto do 20 tys.	8	41	24	15	12	131
od 21 do 100 tys.	11	37	24	19	9	215
101-500 tys.	13	43	20	16	7	228
501 tys. i więcej mieszk.	11	46	28	8	7	106
Region						
Północny	9	47	22	13	9	127
Zachodni	11	45	18	16	9	106
Środkowozachodni	6	43	25	17	8	166
Środkowy	11	47	22	11	9	187
Wschodni	6	23	32	20	19	137
Południowo-wschodni	6	28	27	28	11	173
Południowo-zachodni	14	32	26	17	12	192
Wykształcenie						
Podstawowe	6	26	23	21	24	258
Zasadnicze zawodowe	9	35	27	18	11	370
Średnie	10	45	23	17	4	362
Wyższe	13	49	26	10	2	98
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	15	48	24	12	1	104
Prac.umysł.niż.szczebła	12	45	24	16	4	147
Pracownicy fiz.- umysł.	10	47	24	13	7	92
Robotnicy wykwalifikowani	8	38	30	16	8	193
Robotnicy niewykwalifik.	9	33	26	16	16	102
Rolnicy	4	23	27	29	17	115
Prywatni przedsiębiorcy	10	42	31	12	5	83
Bierni zawodowo						
Renciści i emeryci	1	15	16	34	34	92
Bezrobotni	16	43	13	16	11	61
Gospodynie domowe i inni	8	39	22	16	15	95
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 750 tys.zł	7	25	30	19	18	149
750 tys. - 1249 tys.	9	34	23	20	13	295
1250 tys. - 1749 tys.	10	39	23	16	11	248
1750 tys. - 2249 tys.	11	40	25	18	6	187
2250 tys. i powyżej	7	45	25	15	7	191
Ocena własnych war. mater.						
Złe	7	33	24	17	19	293
Średnie	8	36	26	20	10	518
Dobre	14	45	22	14	5	273
Zainteresowanie polityką						
Duże	11	40	31	10	8	122
Średnie	9	41	26	17	8	529
Małe lub żadne	9	32	22	21	16	436
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	19	33	19	7	22	27
Raz w tygodniu	7	35	25	21	11	663
Kilka razy w roku	11	42	27	12	8	309
W ogóle nie uczestniczy	13	39	17	14	17	87
Poglądy polityczne						
Lewica	9	33	32	15	11	214
Centrum	9	42	23	19	7	372
Prawica	8	45	23	15	9	179
Trudno powiedzieć	9	31	24	20	17	323

Tabela 5. Czy zdarza się Panu(i) rozmawiać z mężem/żoną o sprawach dotyczących zapobiegania ciąży? 1 - Tak, bardzo często; 2 - Tak, dość często; 3 - Tak, dość rzadko, 4 - Tak, ale bardzo rzadko; 5 - Nie, nigdy

	(%)					Liczba osób
	1	2	3	4	5	
Ogółem	8	28	19	18	28	1079
Płeć						
Mężczyźni	6	27	21	17	30	486
Kobiety	10	28	17	18	27	592
Wiek						
do 24 lat	13	46	11	11	18	61
25-34	13	35	17	15	19	319
35-44	7	27	22	16	29	486
45-54	1	16	18	27	37	168
55 lat i więcej	2	5	5	22	66	41
Miejsce zamieszkania						
Wieś	6	22	16	20	36	406
Miasto do 20 tys.	5	28	22	15	30	130
od 21 do 100 tys.	11	28	21	18	23	212
101-500 tys.	9	34	15	18	24	225
501 tys. i więcej mieszk.	12	36	29	9	14	105
Region						
Północny	6	35	24	14	22	127
Zachodni	10	31	10	16	34	104
Środkowozachodni	5	28	20	15	32	164
Środkowy	13	32	21	12	23	186
Wschodni	3	21	21	19	36	135
Południowo-wschodni	7	20	19	27	26	171
Południowo-zachodni	11	29	15	19	27	192
Wykształcenie						
Podstawowe	7	18	15	16	45	256
Zasadnicze zawodowe	6	27	20	18	29	367
Średnie	11	32	20	17	19	361
Wyższe	8	41	18	20	13	95
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	11	33	21	21	15	102
Prac.umysł.niż.szczebła	12	29	23	16	21	146
Pracownicy fiz.- umysł.	11	39	12	15	23	92
Robotnicy wykwalifikowani	6	29	27	16	23	192
Robotnicy niewykwalifik.	6	33	14	14	33	102
Rolnicy	4	13	16	25	42	114
Prywatni przedsiębiorcy	7	32	29	17	15	82
Bierni zawodowo						
Renciści i emeryci	2	11	10	27	49	89
Bezrobotni	13	36	5	7	39	61
Gospodynie domowe i inni	11	27	16	16	31	95
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 750 tys.zł	8	18	17	18	38	149
750 tys. - 1249 tys.	8	26	16	18	31	295
1250 tys. - 1749 tys.	7	29	20	17	27	245
1750 tys. - 2249 tys.	9	33	19	17	22	183
2250 tys. i powyżej	8	31	23	17	21	189
Ocena własnych war. mater.						
Złe	7	26	18	17	32	290
Średnie	7	28	18	17	29	513
Dobre	12	29	21	18	21	272
Zainteresowanie polityką						
Duże	8	37	16	13	25	119
Średnie	7	30	20	19	24	525
Małe lub żadne	9	23	17	17	34	434
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	12	31	12	4	42	26
Raz w tygodniu	7	28	18	19	28	660
Kilka razy w roku	10	28	22	17	24	305
W ogóle nie uczestniczy	10	24	16	13	36	86
Poglądy polityczne						
Lewica	9	26	19	17	29	214
Centrum	8	28	20	19	25	365
Prawica	8	30	22	14	26	179
Trudno powiedzieć	7	28	15	19	31	321

Tabela 6. Czy stosujecie Państwo jakieś sposoby zapobiegania ciąży? (%)

	Tak	Nie	Nie wiem, jest to sprawa partnera	Odmowa odpowiedzi	Liczba osób
Ogółem	33	63	3	1	1063
Płeć					
Mężczyźni	31	65	3	1	479
Kobiety	35	62	3	1	583
Wiek					
do 24 lat	42	56	2	0	62
25-34	45	51	3	1	317
35-44	31	66	2	1	482
45-54	21	75	2	2	163
55 lat i więcej	3	91	0	6	35
Miejsce zamieszkania					
Wieś	23	72	3	2	393
Miasto do 20 tys.	24	70	6	0	129
od 21 do 100 tys.	39	59	2	0	207
101-500 tys.	40	57	2	1	230
501 tys. i więcej mieszk.	56	42	2	0	103
Region					
Północny	32	63	5	0	129
Zachodni	42	58	0	0	103
Środkowozachodni	27	68	4	1	161
Środkowy	41	56	3	0	181
Wschodni	23	71	5	2	127
Południowo-wschodni	27	69	1	3	172
Południowo-zachodni	39	58	1	2	190
Wykształcenie					
Podstawowe	15	80	3	2	250
Zasadnicze zawodowe	28	69	2	1	362
Średnie	45	51	3	0	356
Wyższe	56	41	1	2	95
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	52	46	1	1	103
Prac. umysł. niż. szczebla	42	55	3	0	146
Pracownicy fiz.- umysł.	46	51	3	0	92
Robotnicy wykwalifikowani	32	66	2	1	189
Robotnicy niewykwalifik.	21	77	2	0	100
Rolnicy	13	82	3	3	110
Prywatni przedsiębiorcy	45	48	4	4	83
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	12	82	2	4	83
Bezrobotni	32	63	3	2	62
Gospodynie domowe i inni	35	62	3	0	91
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 750 tys. zł	19	74	5	1	145
750 tys. - 1249 tys.	27	69	2	2	290
1250 tys. - 1749 tys.	34	63	3	1	240
1750 tys. - 2249 tys.	39	56	3	2	181
2250 tys. i powyżej	46	53	2	0	190
Ocena własnych war. mater.					
Złe	31	65	3	2	282
Średnie	29	67	3	1	505
Dobre	43	54	3	0	272
Zainteresowanie polityką					
Duże	44	53	3	1	119
Średnie	34	61	3	2	522
Małe lub żadne	29	68	2	1	421
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	21	79	0	0	24
Raz w tygodniu	29	67	3	1	644
Kilka razy w roku	42	55	3	1	306
W ogóle nie uczestniczy	40	56	2	1	87
Poglądy polityczne					
Lewica	33	64	3	0	206
Centrum	36	60	3	1	366
Prawica	37	60	3	1	176
Trudno powiedzieć	28	68	2	2	315